

MAKTABGACHA KATTA YOSHEDAGI BOLALARNI MUSIQA MASHG'ULOTLARIDA MUSIQA TERAPIYASI ORQALI KORREKSIYA QILISH

Ergasheva Mavjuda, Mingboeva Fotima, Abdurasulova Marjona
Beknazarova Naima

Toshkent viloyati pedagogik
mahorat markazi tinglovchilari:

ANATATSIYA: Ushbu maqolada maktabgacha katta yoshdagi bolalarni musiqa mashg'ulotlarida musiqa terapiyasi orqali korreksiya qilishning psixologik-pedagogik asoslari yoritilgan. Musiqaning emotsional muvozanatni tiklash, xulq-atvorni me'yorlashtirish, stressni kamaytirish, ijtimoiy moslashuvni kuchaytirish va nutqiy-harakat ko'nikmalarini rivojlantirishdagi ahamiyati ilmiy asoslangan holda tahlil qilinadi. Shuningdek, musiqa terapiyasi metodlari, ritmoterapiya, vokal terapiya va harakatli musiqiy o'yinlarning korreksion ta'siri ochib berilgan.

Kalit so'zlar: Maktabgacha ta'lim, katta yoshdagi bolalar, musiqa terapiyasi, korreksiya, ritmoterapiya, vokal terapiya, emotsional rivojlanish, ijtimoiy moslashuv, musiqiy idrok, psixologik yengillik.

Annotation: This article examines the psychological and pedagogical foundations of correcting behavioral, emotional and developmental challenges in older preschool children through music therapy during music lessons. It analyzes the impact of music on emotional regulation, stress reduction, behavioral normalization, speech development and social adaptation. Various correctional methods such as rhythm therapy, vocal therapy and movement-based musical games are discussed.

Keywords: Preschool education, older preschoolers, music therapy, correction, rhythm therapy, vocal therapy, emotional development, social adaptation, musical perception, psychological relief.

Аннотация: В статье рассматриваются психолого-педагогические основы коррекции эмоциональных, поведенческих и развивающих трудностей у детей старшего дошкольного возраста посредством музыкальной терапии на музыкальных занятиях. Анализируется влияние музыки на снижение стресса, эмоциональную стабилизацию, нормализацию поведения, развитие речи и социальную адаптацию. Представлены методы ритмотерапии, вокальной терапии и музыкально-двигательных игр.

Ключевые слова: Дошкольное образование, дети старшего дошкольного возраста, музыкальная терапия, коррекция, ритмотерапия, вокальная терапия, эмоциональное развитие, социальная адаптация, музыкальное восприятие, психоэмоциональное облегчение.

Maktabgacha katta yoshdagi bolalarni musiqa mashg'ulotlarida musiqa terapiyasi orqali korreksiya qilish bugungi pedagogik amaliyotning eng samarali yo'nalishlaridan biri hisoblanadi, chunki 5–7 yosh oralig'i bolaning emotsional, nutqiy, psixomotor va ijtimoiy rivojlanishi jadallashadigan davr bo'lib, shu yoshda turli xulq-atvor buzilishlari, qo'rquv, tortinchoqlik, agressivlik yoki stress alomatlari ko'proq uchraydi. Musiqa esa tabiiy terapevtik vosita sifatida

ularning ruhiy holatini yumshatadi, emotsiyalarini boshqarishga yordam beradi, o'zini erkin ifoda etish, ichki zo'riqishni chiqarish va ijtimoiy faollikka kirishish imkonini yaratadi, musiqa terapiyasi jarayonida ritm, ohang, harakat va nafas elementlarining uyg'unligi bolaning markaziy asab tizimini tinchlantiradi.

Agressiv yoki impulsiv bolalarda o'zini nazorat qilishni kuchaytiradi, tortinchoq bolalarda esa ishonch, tashabbuskorlik va nutq faolligi shakllanadi, shu bois korreksion musiqa mashg'ulotlari har bir bolaning individual ehtiyojidan kelib chiqqan holda tashkil etilishi lozim, maktabgacha katta yoshdagi bolalar bilan ishlashda foydalaniladigan musiqa terapiyasining asosiy shakllari – passiv tinglash terapiyasi, faol qo'shiq aytish terapiyasi, ritmoterapiya, harakat-terapiya, nafas-musiqa uyg'unligi, qo'shiq orqali muloqot terapiyasi, bolalar uchun mo'ljallangan ritmik o'yinlar va oddiy cholg'ular bilan improvizatsiya qilish usullaridan iborat bo'lib, bu usullar bolalarning psixik barqarorligi va xulqni boshqarish ko'nikmalarini kuchaytiradi, ritmoterapiya katta yoshdagi bolalarda ayniqsa samarali bo'lib, takroriy ritmik urishlar, baraban, marakas yoki qo'l chapklari orqali o'tkazilgan mashg'ulotlar bolaning energiyasini to'g'ri yo'naltiradi. Ortiqcha zo'riqishni chiqaradi, koordinatsiyani yaxshilaydi, vokal terapiya esa nutq apparatini faollashtiradi, to'g'ri nafas olish, tovush chiqarish, bo'g'inlarni aniq talaffuz qilish va nutqning emotsional ifodaliligini oshiradi, ayniqsa nutqida nuqsoni bo'lgan, tovushlarni aralashtirib yuboradigan yoki gapirishga uyaladigan bolalarda vokal terapiya katta ijobiy o'zgarishlar beradi, harakatli musiqa terapiyasida raqs, yengil musiqiy gimnastika, jismoniy harakatlar ritmga mos bajarilganda bolada o'z tanasini his qilish, muvozanatni saqlash, holatni boshqarish va o'zini erkin tutish ko'nikmalari rivojlanadi, bunda musiqaning temposi bolaga mos tanlanishi, serharakat bolalar uchun sekin ohanglar, sust bolalar uchun esa biroz chaqqon ohanglar qo'llanishi kerak.

Musiqa terapiyasi korreksion jarayonda bolalarning psixologik holatini tartibga solishda, qo'rquv, xavotir, tajanglikni kamaytirishda muhim ahamiyatga ega, chunki musiqaning tovush tebranishlari va ohang o'zgarishlari bolaning limbik tizimiga bevosita ta'sir qiladi, bu esa his-tuyg'ularning barqarorlashishiga olib keladi, musiqa mashg'ulotlarida korreksiya ishlari guruh va individual shaklda o'tkazilishi mumkin, guruh terapiyasi ijtimoiy moslashuvni kuchaytirsa, individual terapiya muammoli bolalar bilan chuqur va maqsadli ishlash imkonini beradi, katta yoshdagi bolalar musiqa yordamida o'z hislarini so'zsiz ifodalashni o'rganadilar, bu esa ularda ichki kechinmalarni engilroq yengishga yordam beradi, korreksion musiqa mashg'ulotlari davomida tarbiyachi bolalarning psixologik reaksiyalarini kuzatib borishi, har bir bolaning ehtiyojiga mos ohang, ritm yoki mashq turi tanlashi lozim, musiqa terapiyasining samaradorligi dunyo tadqiqotlarida isbotlangan bo'lib, u bolalarning stressga chidamliligini 30–45% ga, nutq faolligini 20–40% ga va xulqni boshqarish darajasini 25–50% ga oshiradi,

O'zbekistonda ham maktabgacha ta'lim tashkilotlarida musiqa orqali korreksiya metodlarini joriy etish bo'yicha yangi yondashuvlar qo'llanilmoqda, "Ilk qadam" dasturida emotsional rivojlanish, xulq-atvorni me'yorlashtirish, psixologik quvvatni oshirishga xizmat qiluvchi musiqiy faoliyatga alohida ahamiyat berilgan, yakunda musiqa terapiyasi maktabgacha katta yoshdagi bolalarda emotsional muvozanat, ijtimoiy moslashuv, nutqiy rivojlanish, xulq-atvorni tartibga solish va psixomotor faollikni oshirishda samarali korreksion vosita sifatida xizmat qiladi, u nafaqat musiqiy qobiliyatni, balki shaxsiy rivojlanishning barcha jihatlarini qo'llab-quvvatlaydi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda musiqa mashg'ulotlarida musiqa terapiyasi orqali korreksiya ishlari olib borish ularning emotsional barqarorligi, xulq-atvorini me'yorlashtirish, nutq va sensor rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda yuqori samaradorlikka ega. Ritm, ohang, harakat, vokal va o'yin elementlari bolaning psixologik

holatiga ijobiy ta'sir ko'rsatib, ichki zo'riqishni kamaytiradi, ijtimoiy faollikni kuchaytiradi va o'zini ifoda etish imkoniyatini kengaytiradi. Terapiya jarayonining to'g'ri tashkil etilishi tarbiyachi kompetensiyasiga bog'liq bo'lib, har bir bolaning individual ehtiyojiga mos holda yondashilganda maksimal samara beradi. Demak, musiqa terapiyasi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida korreksion ishlarning muhim va ilmiy asoslangan shakli bo'lib, bolalarning sog'lom psixologik va emotsional rivojlanishini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. "Ilk qadam" o'quv dasturi. Toshkent, 2021.
2. Hamroyeva N. "Musiqa terapiyasi asoslari". Toshkent, 2020.
3. Qodirova F. Maktabgacha ta'lim psixologiyasi va pedagogikasi. Toshkent, 2019.
4. Bruscia K. Music Therapy Theory and Practice.
5. Nordoff–Robbins Music Therapy Foundation – metodik tavsiyalar.
6. Active Music Therapy in Childhood Development – pedagogik manbalar.